

Prevladujoči presežek je bil razkošen zven orkestra

Drugi koncert Festivala
Maribor

JANKO ŠETINC

V petek, 2. septembra 2011, je bil v Dvorani Union koncert št. 2 Festivala Maribor z nazivom Surova lepota. Pod vodstvom dirigenta **Marka Letonje** je nastopil Orkester Festivala Maribor, solist je bil violinist **Richard Tognetti**. Na sporedu so bile te skladbe: Peter Sculthorpe, Krik zemlje, Gyorgy Ligeti, Koncert za violino, Bela Bartok, Koncert za orkester.

Prevladujoči presežek večera je bil razkošen zven orkestra, saj igrajo v njem vrhunski instrumentalisti, odlični komorni glasbeniki. Glede na dejstvo, da so podobni festivalski orkestri sestavljeni ponavadi ad hoc, so toliko bolj presenetili tonska zlitost, homogen zven in do podrobnosti izdelana igra. Za to gre zasluga mednarodno uveljavljenemu, uglednemu in z našim mestom čvrsto povezanemu dirigentu Marku Letonji. Interpretacija vseh skladb je bila tako prepričljiva, da jo lahko brez pomislekov sprejmemo kot avtentično. Ta vtis je bil najmočnejši pri Bartoku, saj se zdi, da je Bartokova glasba dirigentovo naravi in temperamentu blizu. Koncert za orkester ni Bartokova najznačilnejša skladba, je pa najpopularnejša. Temu botrujeta njena povečana preprostost in odrešujoča tonalnost. Čeprav jo je skladatelj napisal po naročilu, pomeni sintezo mojstrstva in intuicije; ta sinteza je neponovljivo osebna, izvorna in v popolnem soglasju z logiko njegovega osebnega in umetniškega razvoja. Bartokova glasba ne premore veliko čustvenih izbruhov, saj je njegova narava za kaj takega preveč zadržana. Odenki

občutij, ki jih z besedo ni moč opisati, so bili v Letonjevi interpretaciji zgovorni, določni in povsem nedvoumni. Ob vsej kompozicijski briljanci, dionizični razigranosti, osupljivih tonskih učinkih, elegičnem domotožju in mogočni arhitekturi je bila vsa skladba prežeta z globoko človečnostjo. Dirigentu je omogočila, da je s svojo interpretacijo našel pot do poslušalčeve notranjosti.

Kaj takega se pri Ligetiju ni moglo zgoditi. Ligeti velja za enega najvidnejših protagonistov serielne internacionale. Kot velik eksperimentator se je zaprl v svoj laboratorij, kjer je s strastno vnemo in velikim intelektualnim naporom raziskoval razvojne možnosti kompozicijskega materiala. Tudi drugi atonalni skladatelji so veliko eksperimentirali, svojim delom so dajali nazive kot na primer mutacije, spirale, dimenzije, kontakti in podobno. O skladbah ti nazivi seveda ne povedo ničesar, vzbujajo pa asociacije na znanost. Eksperimenta so se skladatelji lotevali čedalje bolj sistematično, kot to delajo v znanstvenih ustanovah; nastali so različni inštituti za instrumentalno in vokalno glasbo. Sicer pa je tudi likovna umetnost stremela za povezavo s tehnologijo. Slikar Robert Rauschenberg je imenoval tehnologijo pejzaž naše dobe. Ustanovil je poseben inštitut za kontakte med inženirji in umetniki. Odločilno dejstvo vsega vrenja je bilo, da se je material, to je tehnika, osamosvojil. Ideologi nove glasbe so zagovarjali stališče, da obstaja avtonomno gibanje tonskega materiala, menili so, da pomeni organizacija materiala že osrednji del ustvarjalnega procesa. Če je bil prej material sredstvo za izraz, je postala odslej tehnika cilj.

Na poti racionalizacije kompozicijskega materiala, ki je popolnoma izločila čustvo, se je Ligeti v navezi z

drugimi raziskovalci oddaljil od vloge umetnosti, kot jo razumemo: umetnost naj bo izraz človeka in mora biti človeku namenjena. Krilatica, da bo tehnika kmalu tako napredovala, da bo lahko človek živel brez sebe, na področju umetnosti ne bo nikoli učinkovala. Dokler tehnika ne bo vsebovala vse človekove subjektivnosti, in to z vsemi zavestno podzavestnimi prepleti, ji bo tudi umetnost popolnoma zaprta knjiga. K temu je treba načelno pribiti vsaj to: raziskovalec ima za svoje področje predvsem svet dejstev, umetnik pa svet vrednot. Umetnik se s svetom dopolnjuje v osebno celoto, raziskovalec pa ločuje človeka v razmerju do sveta. V koncertu našega sporeda je Ligeti uporabil ogromen izvajalski aparat. Iznašel je nove sisteme in uglasitve, dodatno lebdečo zvočno avro pa delu podeljujejo intonančno nestabilne okarine in kljunaste flavte. Ko položimo k temu na tehtnico še dolgost skladbe (pet stavkov), je iztržek prav boren. Odličen solist Richard Tognetti je blestel s svojo temperamentno igro, v obeh široko zasnovanih kadencah pa se je lahko ustvarjalno razživel. Zaigral ju je doživeto, z intenzivnim tonom in zgovornim občutjem. Ena sama violina, pa tolikšno olajšanje!

Razpoloženje skladbe Krik zemlje avstralskega skladatelja Petra Sculthorpa je prav mračno in nas prevzame kot prispodoba utrujene Zemlje. Očitno je skladatelj želel doseči prav ta učinek, saj sam med drugim pravi, da sta pomanjkanje skupnih ciljev in egoizem načela energijo Avstralcev. Po razdražljivem vrhuncu srednjega dela nas prevzame mirna širjava prostorne pokrajine. Izjemno sugestivna izvedba, v kateri so izvajalci razvili svoj nadpovprečni umetniški potencial, je naredila močan vtis.